

TERD (OTKA T-69160)

Tertiary Education and Regional Development: A harmadfokú képzés szerepe a regionális átalakulásban

Záró beszámoló

[TERD \(OTKA T-69160\).](#)

[I. Célkitűzés.](#)

[II. A kutatás szemlélete és módszere.](#)

[III. A kutatás terepe.](#)

[IV. A kutatás struktúrája.](#)

[V. A munkacsoportok tevékenysége.](#)

[1. Komparatív csoport.](#)

[2. Területi statisztikai csoport.](#)

[3. Intézményi kutatások csoport.](#)

[4. LLL szervezeti csoport.](#)

[VI. A TERD kutatás eredményei Összefoglalás.](#)

[VII. Közzététel](#)

[VIII. Melléklet.](#)

[A kutatás megvalósítása.](#)

I. Célkitűzés

A TERD célja az volt, hogy föltárja és elemezze a harmadfokú képzési és felsőoktatási (továbbiakban HF) intézmények és változásainak szerepét településük és

régiójuk gazdasági és politikai átalakulásában. A fő kutatási problémák ezen kérdés mentén születtek (2007-2010):

- 1) Hozzájárul-e a felsőoktatás a hátrányos helyzetű térségek gazdasági felzárkóztatásához?
- 2) Kibontakozóban vannak-e határokon átnyúló regionális felsőoktatási terek?
- 3) Hozzájárul-e a felsőoktatás egy regionális identitás kialakulásához?
- 4) Kiegészíti-e a felnőttképzés a lemaradó térségek felsőoktatási kísérleteit?

A kutatás három éve alatt a tanulmányozott terepen és a tanulmányozott anyagban kibontakozott fő kérdéssé az vált, hogy miként kapcsolódik össze a felsőoktatás és a rendszerváltozás egy adott térség gazdasági és társadalmi átalakulásában. A TERD-kutatás céljai így négy vonatkozási keretet jelöltek ki:

- 1) Az egyes közép-európai átmeneti régiók összehasonlítása HF intézményeik és politikájuk szempontjából;
- 2) A HF-fel szembeni, a gazdasági és politikai átalakulás során megváltozó igények statisztikai-összehasonlító vizsgálata egy határmenti régióban; a Partiumban.
- 3) Az adott régió HF politikájának és intézményi ellátottságának elemzése, az új felsőoktatási törekvések (intézményi, helyi és regionális oktatáspolitikák) feltárása és implementációjának nyomon követése (hallgatók megkérdezésével).
- 4) A gazdasági átalakulás és a felnőttképzés összefüggéseinek feltárása és különbségeinek összehasonlítása, az élethossziglani tanulás (LLL) szerepének összehasonlító vizsgálata a regionális és a határmenti együttműködésben.

II. A kutatás szemlélete és módszere

A TERD-kutatás arra a föltevése épült, hogy az adott térség gazdasági fejlődését pozitívan befolyásolhatják a felsőoktatási és felnőttoktatási programok. A statisztikai adatgyűjtések és azok interpretálása önmagukban nem mutatják megfelelőképp azokat a lényegi

átalakulásokat, amelyek az átmeneti régiókban és azok HF-intézményrendszerében végbementek. Ezért a regionális átalakulások és benne a HF-intézmények stratégiáit vizsgáltuk. Eszközeink: a narratívumok elemzése, a szereplők és motívumaik föl kutatása, az indítékok megértése.

III. A kutatás terepe

A TERD kutatás a regionális átalakulást elsősorban egy adott régióban, a történelmi Partiumban vizsgálta, amely három ország határán fekszik: Magyarország, Románia és Ukrajna találkozásánál. Vizsgálati terepül ezen országokban a következő megyék, valamint azok felsőoktatási és felnőttképzési intézményei szolgáltak: Magyarországon Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megye, Romániában Szatmár, Bihar, Szilágy és Máramaros megye, valamint Ukrajnában Kárpátalja kompakt magyarsággal rendelkező járásai. E közigazgatási egységek az államok közös határai mentén fekszenek, s saját államukon belül periférikus helyzetűek. Ha viszont együttesen tekintjük őket, több szempontból is egységet képeznek: a földrajzi egység, a közös múlt, a településhálózat hierarchiája, az infrastruktúra, a közigazgatási rendszer, az egyházi és oktatási szervezetek kapcsolata, valamint kultúra és identitás alapján. A kutatás során a Partimhoz hasonlóan más közép-európai átmeneti régiókat is megvizsgáltunk (lásd: Komparatív munkacsoport).

IV. A kutatás struktúrája

Az itt megfogalmazott feladatok mentén négy munkacsoport jött létre, amelyek jól körülhatárolható, elkülöníthető, ugyanakkor egymást kiegészítő munkájukkal igyekeztek a kutatás végeredményének gazdagítására. A munkacsoportok és vezetőik a következők

voltak:

- 1) A komparatív csoport a harmadfokú és határokon átnyúló regionális felsőoktatási terek vizsgálatát végezte el Kozma Tamás vezetésével.
- 2) A területi statisztikai csoport a térség statisztikai-összehasonlító elemzését készítette el Teperics Károly vezetésével.
- 3) Az intézményi kutatások csoport a felsőoktatási törekvések empirikus vizsgálatát folytatta le Pusztai Gabriella vezetésével.
- 4) Az LLL szervezeti csoport a térség felnőttképzési kísérleteit vizsgálta meg Juhász Erika vezetésével.

A pályázatban megjelölt két kutató (Kozma Tamás és Pusztai Gabriella) túl további kettő (Juhász Erika és Teperics Károly) kapcsolódott be a kutatásba. A négy munkacsoport-vezető intézményeihez kapcsolódó további személyek (kutatók, PhD hallgatók) is segítettek a kutatás sikeres véghezvitelét. A személyi változásokat a II. szakmai részbeszámolóban jeleztük.

V. A munkacsoportok tevékenysége

1. Komparatív csoport

Átmeneti régiók Közép-Európában: összehasonlító vizsgálat

A kutatás célja. A program első összetevője Közép-Európa átmeneti régióinak folytatódó összehasonlító vizsgálata volt harmadfokú képzésük és felsőoktatásuk (továbbiakban: HF) szempontjából.

A kutatás terepe. A korábbi kutatásainkban szereplő átmeneti régiók közül újra fölvevük a kapcsolatokat az alábbiakkal: a vilniusi régió (Litvánia) lengyel, Gagauz-Yeri (Moldávia)

gagauz, a kárpátaljai (Ukrajna), a komáromi és a királyhelmeci (Szlovákia) régió magyar, a rózsahegy (Szlovákia) szlovák, a dél-tiroli (Olaszország) német, valamint a nagyváradi, a szatmárnémeti, a székelyudvarhelyi és a csíkszeredai (Románia) magyar közösségekkel.

A fenti régiók mindegyikére jellemzők voltak az alábbiak:

- ∨ két vagy több egymástól független állam határán helyezkednek el (egyes esetekben elismerten határon átnyúló régiók);
- ∨ multikulturális és multietnikus lakossággal rendelkeznek (az adott államban többségi csoporttal együtt élő kisebbségi csoportok);
- ∨ az 1989/90-es fordulat előtt stagnáltak, azután pedig átmeneti régióvá váltak;
- ∨ elkezdtek kiépíteni HF intézményrendszerüket, hogy ezáltal érjenek el áttörést.

Előzetes feltevések. Korábbi eredményeink alapján úgy véltük, hogy két együttműködési típus alakult ki:

- ∨ HF és gazdasági átalakulás (A típus). A HF a gazdasági fejlődés alternatíváját nyújtja a regionális fejlődésben (a HF instrumentális felfogása). A fenti régiók jelentős része marginalizálódott a korábbi politikai rendszerek idején. Városi központ nélküli falusias területek voltak, közel az államhatárhoz, így távol államuk társadalmi és gazdasági központjától. A HF ezekben a régiókban a regionális fejlődés alternatív útja lehet. Az esettanulmányoknak kell megválaszolniuk, valóban létezik-e a regionális fejlődésnek ez az alternatív útja.
- ∨ HF és politikai átalakulás (B típus). A HF erősítheti a helyi/regionális társadalmak, ill. ezek elitjének regionális (kulturális, politikai) identitását (a HF szimbolikus funkciója). Ezekben az esetekben a HF (részben vagy teljesen) a politikai akciók és a politikai szocializáció fórumaként szolgál. A HF szerepe a regionális fejlődésben az új politikai kultúrák, intézmények, normák és értékek megteremtése lehet.

Kutatási eredmények. Előzetes föltevéseinkhez, valamint a csaknem egy évtizeddel korábban megfigyeltekhez képest a következőket találtuk:

1) A vizsgált régiók új HF intézményei a rendszerváltozás bevezető szakaszának, a fordultnak a szülöttei. Ahol ennek a szakasznak a lehetőségeit fölhasználták, ott a régió HF-hálózata kibővült. Ahol ezt a pillanatot elszalasztották, ott a HF-hálózat stagnál vagy fokozatosan szűkül - amint ezt a 2000 utáni szűkítő felsőoktatási politikák eredményei mutatják a megvizsgált régiókban.

A vizsgált régiók új HF-intézményei civil kezdeményezésekből alakultak ki. E HF-intézmények és a helyi-regionális civil társadalom között sajátos kapcsolatok szövődtek (egyházi intézmények, helyi főiskolák, kisebbségi oktatások). A rendszerváltozás bevezető szakasza legalább is az oktatásügyben a civil kezdeményezések nagy föllángolása volt. A felsőoktatás leginkább azzal járult és járul hozzá a vizsgált régiók gazdasági és társadalmi átalakulásához, hogy dinamizálta a civil társadalmat. Bizonyította életképességét, kitermelte alulról jövő vezetőit, akik egy ponton a legfontosabb politikai színtérnek éppen a felsőoktatást, legfontosabb politikai szerepüknek pedig éppen a helyi-regionális felsőoktatásuk megszervezését tekintik. Ahol ilyen helyi vezetők nincsenek, ott különösen a jelenlegi, szűkítő felsőoktatási politika körülményei között a helyi-regionális felsőoktatás elvész (vö. számos, átmeneti helyzetben lévő magyarországi régió HF-intézményének esetét, pl. Szarvas, Mezőtúr, Szolnok stb.).

2) A vizsgált régiók HF-intézményeinek életgörbéjét tanulmányozva szembevetünk a hasonlóságok. Ahol a civil társadalom eleven maradt, illetve be tudott illeszkedni a kialakuló új politikai viszonyok közé, ott éppen ez a megelevenedő helyi társadalom folytatta és kényszeríti ki a rendszerváltozás további lépéseit.

A TERD-kutatásban figyelemmel kísért régiók és HF-intézményeik életpályája jól mutatja azokat a megújuló támadásokat, amelyeket a rendszerváltozás során megingott, majd újra magára talált államhatalommal vívtak az egyes intézmények. Ebbe a képbe illeszkednek bele azok az eredmények is, amelyeket a közép-európai felsőoktatási politika változását követve a Bologna-folyamat tanulmányozása során kaptunk. A változások között a leglátványosabb a csatlakozás az Európai Unióhoz. A csatlakozás sok irányú hatása között a régiókban a civil

társadalmak aktivitásának lefékeződése volt az egyik váratlan következmény. Ezzel a TERD-kutatás révén a rendszerváltozás új szakaszára is fény derült: arra a szakaszra, amelyben az egykor megelevenedett helyi erők épp az átalakulás garanciáját jelentő Európai Unió-csatlakozással kerülnek szembe (Bologna-folyamat).

3) A vizsgált régiók új HF-intézményeinek három (A, B, C) stratégiája formálódott ki a Bologna-folyamatot illetően:

Az A-stratégia a beilleszkedés. Ennek jegyében a HF intézmények kénytelen-kelletlen elfogadják a Bologna-folyamatot; egyúttal azonban fokozatosan elvesztik azt a kapcsolatrendszert, amely összekötötte őket a civil társadalommal és az adott régióval. Vizsgált eseteink közül ilyen Gagauz-Yeri (Moldávia) gagauz, a kárpátaljai (Ukrajna) és a komáromi (Szlovákia) régió magyar, a dél-tiroli (Olaszország) német, valamint a nagyváradi és a csíkszeredai (Románia) HF-intézmények stratégiája a vizsgálat idején.

A B-stratégia a kívülmaradás. Az adott régió új HF-intézményei arra töreksenek, hogy kívül maradhassanak az ún. Bologna-folyamaton, illetve az arra hivatkozva kiépülő nemzeti felsőoktatási rendszeren; egyúttal azonban fokozatosan (várhatóan) elszigetelődnek a felsőoktatás átalakulásától. Vizsgált eseteink közül ilyeneknek találtuk a vilniusi régió (Litvánia) lengyel, valamint a királyhelmeci (Szlovákia) régiók egykori új HF-intézményeinek stratégiáját.

A C-stratégia alternatív HF-rendszerek keresése és a hozzájuk illeszkedés. Alternatív hálózatoknak kínálkozhatnak az egyházi, illetve a magán-felsőoktatás nemzetközi hálózatai, a maguk akkreditációs és minőségbiztosítási rendszereivel. Ezt a stratégiát folytatja pl. a rózsashegyi (Szlovákia) katolikus, valamint a székelyudvarhelyi (Románia) Modern Üzleti Tudományok Főiskolája.

Összefoglalás. A kiindulásként föltételezett mindkét típusra megtaláltuk az eseteket.

- ∨ A HF és a gazdasági átalakulás A-típusára (instrumentális funkció) példa Gagauz-Yeri (Moldávia) gagauz, a dél-tiroli (Olaszország), valamint a székelyudvarhelyi (Románia) régió esete.
- ∨ A HF és a regionális átalakulás B-típusára (szimbolikus funkció) viszont példa a vilniusi régió (Litvánia), a kárpátaljai (Ukrajna), a komáromi és a királyhelmeci

(Szlovákia) régió, valamint a nagyváradi, szatmárnémeti és csíkszeredai (Románia) régió és az ottani HF kapcsolata.

- ∨ További régiókat és HF-intézmények kapcsolatát is vizsgáltuk (Rózsashegy), esetüket azonban nem találtuk beilleszthetőnek az eredetileg kialakított értelmezési keretbe.
- ∨ Megjegyezzük végül, hogy az eredetileg kialakított értelmezési keretet túl merevnek találtuk egy-egy átalakuló régió és új HF-intézményeinek kapcsolatát vizsgálva. Ez pedig fölveti további kutatások szükségességét esetleg más, továbbfejlesztett értelmezési keret fölhasználásával is (pl. tanulóregiók).

2. Területi statisztikai csoport

Célkitűzések. A területi statisztikai csoport a régió gazdasági és demográfiai viszonyainak feltárásával alapozta meg a kutatást. A három különböző országhoz tartozó részterület gazdaságra, demográfiára, iskolázottságra vonatkozó statisztikai adatait gyűjtötte össze, majd ezek alapján összesített tematikus elemzéseket készített, és a más területeken dolgozók munkájának könnyítése érdekében digitalizált kartográfiai megjelenítést végzett. Eredményeit tanulmányokban, konferencia előadásokban jelenítette meg.

Módszertan. Az érintett terület demográfiai jellemzése Ukrajnából a Kárpátaljai oblaszty, Romániából Bihar, Szatmár, Szilágy és Máramaros megyék, Magyarországról pedig Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyék adatainak feldolgozásával született.

Az adatszolgáltatás körülményeihez történő alkalmazkodás eredményeként az 1990 és 2001 körüli népszámlálások adatait tudtuk felhasználni. Szekunder jelleggel kerestünk (5 éves periódusokban) előrebecsléseket is a számunkra fontosnak ítélt kérdésekben. A magyar megyék esetében 1991, 2001; a romániaiak 1992, 2002; Kárpátalján pedig 1989, 2001 a két felhasznált népszámlálás dátuma. Az Eurostat rendszerének hiánya miatt az Ukrajnából és Romániából származó adatokhoz kell alkalmazkodnunk. A munka a Kárpátaljai Megyei Statisztikai Hivatal által kiadott statisztikai szemle alapján valósult meg. Ezen kiadványok a megyére vonatkozó statisztikai adatokat legtöbb esetben közigazgatási egységek szerint

mutatják be. A Kárpátaljai statisztikai szemlét számos hátrányos vonás jellemzi. A szerkezete nem egységes, egyes jellemzők kötetenként feltűnhetnek, avagy hiányozhatnak. Legnagyobb hiányosság, hogy az országos adatokhoz való illesztést csak a terület gazdaságát illetően van lehetőség megtenni. A lakosság nemzeti összetétele, vallási felekezethez való tartozása kizárólag népszámlálási évekhez kötöttek. További fontos hiányossága a statisztikai kiadványoknak, hogy nem tartalmazzák az lakossághoz viszonyított iskolázottság mértékét.

Területi egységek vonatkozásában a község (esetenként 4-5 település) együttes adatait jelenti, emiatt (statisztika módszerek alkalmazhatóságának érdekében is) a magyar kistérségi rendszer párhuzamosítása tűnik célszerűnek. Ezzel együtt a részletesebb vizsgálati lehetőségek érdekében adatainkat települési szinten is megjelenítettük.

Sajátos körülményt jelent a kartografikus megjelenítés szemszögéből a digitalizált térképek hiánya. Precíz források hiányában a vállalt feladat (egybeszerkesztett digitális térkép készítése a kijelölt Kárpátalja, romániai megyék és két keleti magyar megye területére) energia és időigényes. A feladat önmagában is pályázatnyi léptékű, a kialakulóban lévő térkép alaptérkép jellegű, a pályázatot lezáró, összegző tanulmányban kerül teljes egészében bemutatásra.

Alkalmazkodtunk tartalmi sajátosságokhoz is, ebben a tekintetben Ukrajna jelenti a gyenge láncszemet. A nemzetiségi adatok Kárpátaljáról csak fő számokban, érdemi bontás nélkül szerepelnek a népszámlálásokban, itt szakemberek becsléseinek átvételével hidaltuk át a hiányosságokat.

A megvalósítás folyamata. A pályázati ütemtervet a csoport tartotta, bár a külföldi (elsősorban romániai) adatok beszerzése több időt igényelt.

Eredmények. A vizsgálat lényegi megállapításai a következők:

1. **Természetes népmozgalmi mutatók** vonatkozásában mindhárom országban, minden térség a fogyás állapotában van. Magyarországon 1981-től, Romániában 1990-től, Kárpátalján 1999-től ismerhető fel ez az amúgy Európára is jellemző tendencia. A

magyarországi 4%-os értéket meghaladja a romániai magyarlakta megyék 7%-os és Kárpátalja 5 %-os fogyási értéke. A migráció sajátosan érinti a térséget. A Magyarországra vándorlás jellemző tendenciája mellett Románia uniós tagsága óta jelentősen megnőtt a nyugat (valójában inkább dél, a latin nyelvcsaládhoz tartozó nyelveket beszélő országok: Olaszország, Spanyolország, Portugália) irányába tartó mozgás. A magyar területeket inkább belső elvándorlás, a kárpátjai, romániai megyéket országon kívülre vándorlás jellemzi, közös bennük, hogy minden esetben a népességszám csökkenés jelenik meg következményként.

2. **A tényleges népességszám változások** összegzéseként megállapítható, hogy az abszolút számok csökkenésének hátterében minden vizsgált megyében felismerhető a természetes fogyás állapota, pozitív helyzet néhány kistérség szintjéig nyomonkövethető. A migrációs egyenleg legfeljebb csak Magyarországon pozitív (kistérségi, települési szinten), a kisebbségi helyzetben lévő magyarság esetében mindig negatív. Ez kiegészülve a területek természetes fogyásával drámai létszámvesztést eredményez. A csökkenés belső összetevői közül a kivándorlás a jelentősebb, a népességszám csökkenés $\frac{2}{3}$ részben a migrációs egyenleg következménye.
3. Előregedő **korstruktúrájú** társadalmakról van szó, amelyekben a harmadfokú képzés szempontjából érdekes korcsoportok száma a közeli jövőben csökkenni fog. A Kárpát-medencére vonatkozó becslések szerint a 20-39 évesek korcsoportjának 2001-es 28,4%-os aránya 2011-ig tűnik tarthatónak, utána mind az alapváltozat, mind a létszámfenntartó változat szerint 27,2- 27,4%-ra, 2021-re 24,5%-ra csökkenés várható. Ez abszolút számokban a 2001-es 3,5 milliós lélekszámnak 3,2 (2011), majd 2,8 (2021) millióra történő visszaesését jelenti. A legoptimistább változat is 3 millió körüli létszámra csökkenést feltételez 15 év távlatában. 20%-al kevesebb a harmadfokú képzés merítési bázisa összességében. A gyorsan előregedő partiumi (romániai) megyék esetében ez nagyobb, a később átalakuló korszerkezetű Kárpátalja esetében kisebb létszámvesztésre finomítható jelenség.
4. **Az etnikai szerkezet** jellemzői kétarcúak. A magyar megyék gyakorlatilag homogének, a határon túliak sokszínűek. Magyar kisebbség által sűrűn lakott területeik jellemzően az országhatárhoz illeszkednek. Figyelemreméltó a cigány/roma lakosság jelenléte. A népességszám változásra vonatkozó előrejelzések szerint sajátosan változik a roma etnikai kisebbség súlya a népességen belül. Eltérő szokásaik miatt a népességen belüli arányuk erősen növekedni fog. A régió egészére vonatkozó hosszútávú becslések szerint 2100-ra a népesség 35 %-át fogják alkotni. Néhány településen ez már 10-20 év

távlatában is bekövetkezhet. A 14-19 év közötti korcsoport esetében 2050-re 23%-ra emelkedhet az arányuk Jelenlegi iskolázási szokásaik változtatása nem csak a felsőoktatási intézmények érdeke.

5. **Iskolázottság** kérdésében is sokszínű a régió. Az alapfokú végzettségek anyanyelven történő megszerzésének lehetősége adott. Ennek ellenére a lakosság iskolázottsága alacsony. Magyarországi viszonylatban a keleti megyék a legfeljebb általános iskolát végzettek vonatkozásában a legrosszabb helyzetűek. A határontúli területek esetében ezt a középfok irányába történő továbblépés szűk keretei is nehezítik. Jellemzően az általánosan képző középiskola (líceum, gimnázium) irányába adottak a magyar nyelvű továbblépés lehetőségei. A szakképzés már jóval szűkebb az anyanyelv keretei között. A felsőfokú intézményrendszer kiépültebb, illetve a magasabb végzettség megszerzése érdekében erőteljes mozgás figyelhető meg az anyaország irányába.

3. Intézményi kutatások csoport

Cél. Az intézményi kutatások célja az volt, hogy a vizsgált felsőoktatási intézmények hallgatóinak és oktatóinak társadalmi és kulturális háttérét, intézményválasztási motívumait, pályafutásukkal kapcsolatos aspirációit feltérképezze. Különös színt jelent kutatásunk, hiszen kérdőíves vizsgálataink segítenek betekintést nyerni a vizsgált intézmények hallgatóinak véleményébe, mindennapjaiba, s ezzel a helyi és országos oktatáspolitikai koncepciók kidolgozásának alapját is képezhetik.

Módszer. A kutatás három éve alatt kétszer végeztünk kérdőíves lekérdezést a Partium felsőoktatási intézményeiben. A lekérdezés elsősorban a magyar tannyelvű szakokat érintette, de egy-egy kisebb almintá erejéig ukrán és román nyelvű kérdőívekkel is megkerestük az adott intézmények más nyelven tanuló hallgatóit. Az adatfelvételben Magyarországon a Debreceni Egyetem, a Nyíregyházi Főiskola és a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola, Romániában a nagyváradi székhelyű Partiumi Keresztény Egyetem, a Nagyváradi Állami Egyetem, a Babes - Bolyai Tudományegyetem Szatmárnémeti Kihelyezett Tagozata, valamint Ukrajnában a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola hallgatói szerepeltek. A vizsgálat első szakaszában, 2008-ban a BA/BSc képzés első kilépőit, második szakaszában, 2010-ben pedig az MA/MSc képzés első

belépőit kérdeztük meg.

1) Az első szakaszban, 2008-ban a célpopulációt a harmadéves (végzős) BA és BSc képzésben résztvevő hallgatók alkották. A minta karonként reprezentatív, az összes karról létszamarányosan kerültek lekérdezésre a hallgatók. Mivel a végzős BA és BSc hallgatókról nem rendelkezünk teljes körű listával, ezért a mintavétel csoportos lekérdezés keretében zajlott, véletlenszerűen szemináriumi csoportok kerültek teljes körűen lekérdezésre. A minta elemszáma $N=1362$ fő, amely a célpopuláció kb. 30%-át tette ki. A kutatás ezen szakaszában a kutatók a projekt céljain túlmutatva felvállalták, hogy a magyar nyelvű kérdőíveket román és ukrán nyelvre lefordíttatják és az adott intézmények román és ukrán nyelvű szakjain is lekérdeztetik. Az ukrán nyelvű lekérdezés a Munkácsi Állami Egyetemen zajlott, 50 hallgató vett részt benne. A román nyelvű kérdőívekkel a Nagyváradai Állami Egyetemen kerestünk meg 330 hallgatót. A kérdőívekből végül 307 bizonyult kiértékelhetőnek. Az első szakaszban megkérdezett BA/BSc hallgatók 2009 nyarán végzett hallgatói körében egy kisebb volumenű utánkövetéses vizsgálatot is végeztünk. A diplomaszerezés után 3-4 hónappal, 2009 szeptember-októberében 127 végzett hallgatót kerestünk fel, akiket munkaerő-piaci tapasztalataikról, jövőbeli terveikről kérdeztünk.

2) A vizsgálat második szakaszában (2010 tavasz) a vizsgálati térségben tanuló összes MA és MSc képzésben résztvevő hallgató[1] lekérdezését tűztük ki célul. Az intézményektől lekért adatok szerint ez 888 diák lekérdezését jelentette. Itt tehát a minta teljeskörű, a visszajuttatási arány kb. 2/3-os, így a végső elemszám 602 fő lett. Ehhez azonban még hozzáadódik majd néhány román nyelven lekérdezett kérdőív a Nagyváradai Állami Egyetemről. A kérdőív román nyelvű változata már megszületett. A lekérdezés folyamatban van (ez nem tartozott a kutatásban vállalt feladatok közé).

Eredmények. A kérdőívek a hallgatók lehető legteljesebb megismerését célozták meg, így az adatbázisból igen színes témákban születtek részelemzések. A térségben egyedülálló módon lehetőségünk nyílt a hallgatók megismerésére számos dimenzióban: társadalmi háttér adatok, BA/BSC, illetve MA/MSc képzéssel szembeni elvárások és azok teljesülése, intézményválasztási motívumok, kulturálódási szokások, pályaválasztási aspirációk, akadémiai értékekhez való hozzáállás, a család, az intézmény és a kortárs csoportok nyújtotta társadalmi és kulturális tőke összehasonlítása, kapcsolat a munkaerő-piaccaal, munkaerő-piaci elvárások, jövőkép, stb. A határmenti régió sajátos adottságaiból adódóan végezhetünk

szektorközi (egyházi nem egyházi), valamint országok közötti összehasonlításokat is. Eredményeinket számos konferencia-előadás és publikáció alkalmával ismertettük.

1. Legújabb eredményeink megerősítik azt a korábbi vizsgálataink alapján kibontakozó képet, hogy a térség felsőoktatási intézményei sajátosan hátrányos helyzetű hallgatótársadalommal rendelkeznek, akik nemcsak családjuk társadalmi státusa, szüleik munkaerő-piaci pozíciója, kulturális fogyasztása miatt küszködnek nehézségekkel, hanem az előbb említettekhez még egy sor települési és regionális hátrány is hozzáadódik, amely erőteljesen módosítja ezeknek a fiataloknak a saját pályájukkal kapcsolatos elképzeléseit.
2. Noha összességében a felvételi statisztikák adatai nem erősítették meg a központi régió térségünkre gyakorolt erősebb elszívó hatását, feltűnt, hogy más egyetemi központok a nappali hallgatókat érintő elszívó hatást a levelező képzés pozitív regionális mérlegével tudják ellensúlyozni.
3. Az utóbbi évek elemzéseiben megpróbáltuk megragadni az intézményeknek a hallgatói előmenetelhez való hozzájárulását, s azt tapasztaltuk, hogy nemcsak az egyes karok és intézmények társadalmi háttere tér el, hanem eltérő mértékű az intézményi hozzájárulás is, vagyis a hallgatók belépéskor magukkal hozott tudásának, képességeinek, értékrendjének tanulmányi évek alatt történő formálódása nem egyforma mértékű az egyes intézményekben, intézményi egységekben. Arra következtettünk, hogy nemcsak az egyes intézményekben, hanem az egyes karokon is eltérő környezeti hatásnak vannak kitéve a hallgatók.
4. Összességében: A hallgatói adatokat összehasonlítva a korábbi (2003, 2005) kutatások adataival bemutattuk a régió felsőoktatási intézményeiben tanuló hallgatótársadalom szociokulturális összetételének, intézményválasztási motivációinak utóbbi évtizedben bekövetkezett átalakulását. Emellett a hazai viszonylatban úttörőnek számító kísérletet tettünk arra, hogy megragadjuk, hogy az országos hallgatótársadalomhoz képest több szempontból hátrányosabb helyzetű hallgatók tanulmányi pályafutásának, s ezzel végső soron az eredményes munkaerő-piaci bekapcsolódásának sikeréhez és ezáltal a régió társadalmi-gazdasági átalakulásához milyen módon képesek hozzájárulni a felsőoktatási intézmények. Eredményeink felsőoktatás-politikai és felsőoktatás-pedagógiai

konzekvenciái mindenképpen továbbgondolásra érdemesek.

4. LLL szervezeti csoport

Cél. Kiinduló kérdésünk az volt, hogy a 1990-es évektől hazánkban is teret hódító, ún. negyedik fokozat hogyan jelenik meg a Partiumi térségben, milyen regionális különbségek figyelhetők meg a Partiumi térségben fellelhető három ország (Magyarország, Románia, Ukrajna) vonatkozásban a felnőttképzési rendszer tekintetében, és hogyan járul(hat) hozzá ez a dinamikusan fejlődő negyedik fokozat a térség gazdasági fejlesztéseéhez a felső- és egyéb fokú oktatást kiegészítve.

A kutatást a térségben zajló korábbi felnőttképzési kutatásaink összegzésével indítottuk, amelyet a szakirodalom gyűjtés követett a téma főbb alapkérdéseinek aktuális jellemzőiről: felnőttképzési intézmények, távoktatás, felnőttképzés funkciói, munkaerőpiac stb. Ezt is felhasználva alakult ki a térség aktuális felnőttképzési helyzetének feltárása, amit egy sajátos kiegészítő nézőponttal bővítettünk, amikor vizsgáltuk a felsőoktatás felnőttképzésben vállalt szerepét. A kutatás végső célja a Partiumi térség felnőttoktatásának áttekintő képe, lehetőség szerinti atlasza összeállítása.

Módszer. Kutatásunk során a fellelt szakirodalom, jogszabályok, kutatási anyagok, háttéranyagok és az intézményekben készített esettanulmányok alapján vizsgáltuk a Partiumi térség felnőttképzéséhez kötődő jogrendszert, finanszírozást, az intézményrendszert, a felnőttképzésben való részvételt, a minőségbiztosítást, valamint a felnőttoktatók és andragógusok képzését. Törekedtünk arra, hogy minta értékű intézményeket is keressünk, egyfajta jó gyakorlatok bemutatására.

Eredmények

- **A jogrendszer, a felnőttképzés szabályozása terén** megfigyelhető, hogy hazánkban a felnőttképzés területe jól szabályozott, önálló törvény és hozzá kapcsolódó rendeletek

alakultak ki az elmúlt 10 évben. A jogi szabályozásnak a gyakorlattal történő összehangolása folyamatos, ennek okán folyamatosak a korrekciók is. Napjainkban a két központi kérdés ezekben a felnőttképzés finanszírozási rendszerének további szabályozása, valamint a minőségbiztosítási rendszerek további finomítása. Romániában és Ukrajnában nincs önálló felnőttképzési törvény. Azonban fejlettségi különbség van a jogi háttérükben, mert míg Romániában az oktatási törvénykezéseken túl már bizonyos rendeletek foglalkoznak behatóbban a felnőttképzéssel (pl. szakképzéssel kapcsolatos kormányrendelet), addig Ukrajnában csak az oktatási törvény keretein belül jelenik meg a felnőttképzés szabályozása.

- **A felnőttképzés finanszírozása** a jogszabályi keretek közötti szabályozást is igényli. Magyarországon ehhez kapcsolódnak rendeletek, azonban egyre csökkenő mértékű állami támogatás figyelhető meg az elmúlt 4-5 évben (többek között a gazdasági világválság következtében is), ami nehezíti a hátrányos helyzetűek képzésének támogatását, így köztük például a fogyatékkal élők vagy a munkanélküliek képzését is. Így a felnőttképzés egyre inkább piacosodik, és a munkahelyek és a magánszemélyek befizetéseiből működik. Emellett 2004 óta egyre nagyobb arányban az uniós források játszanak szerepet a képzések, és különösen a hátrányos helyzetűek képzéseinek finanszírozásában, átvállalva a korábbi állami szerepeket is. Romániában csak az iskolarendszerű felnőttképzés élvez állami támogatást. Az uniós források bevonásával a szakképzések és az általános kompetenciafejlesztő képzések is elterjedőben vannak. Az alacsony mértékű munkaadói és magán finanszírozás azonban lassítja az intézményrendszer fejlődését. Ukrajnában a hiányos jogi szabályozás révén jelenleg a felnőttképzés elsősorban pályázati forrásokból, alapítványi támogatásokból és kisebb mértékben magánbefizetésekből zajlik. A pályázati források hatékony kiaknázásának hiánya a felnőttképzés rendszerének fejlődését még tovább lassítja.

- **A felnőttképzés intézményrendszere** hazánkban erőteljesen diverzifikált, sok esetben átláthatatlan kusza szövevényként érvényesül. Az ország méretéhez, lakosságszámához viszonyítva is túlzott a képzők száma (közel 6000 regisztrált felnőttképzési szervezet működik a munkaügyi központok nyilvántartása szerint). Ezt a versenyt némiképp árnyalja és átláthatóbbá teszi a felnőttképzés akkreditációja, amely a nagy és professzionizált intézményeknek kedvez, ez azonban nem jelent minden esetben egyet a minőségi és résztvevőközpontú felnőttképzés kialakításával. Romániában a felnőttképzési intézményrendszer megerősödése két irányból jelentkezik: egyrészt a hagyományosan is oktatási feladatokat vállaló intézmények felől, másrészt a felnőttképző civil szervezetek irányából, amelyek pályázati forrásokból, a környező lakosság igényeire épített képzéseket alakítanak ki. A felnőttképzési vállalkozások becsült számaránya még alacsony, ami a fizetőképes magánszemélyek alacsonyabb számának köszönhető. Ukrajnában nem beszélhetünk intézményrendszerről a felnőttképzés terén, inkább elszórta létezik néhány, már felnőttképzési tevékenységet is vállaló intézmény a romániaihoz hasonló szférákban. Sokkal erőteljesebb ezáltal a nonformális és informális tanulás szerepe, és ehhez kapcsolódóan a kulturális intézmények és civil szervezetek felelőssége.

- **A felnőttoktatók és andragógusok képzése a felsőoktatásban** és esetlegesen kiegészítő jelleggel felnőttképzésben a nemzetközi gyakorlat szerint (Hinzen – Przybylska eds. 2004) is nagy mértékben segíti a felnőttképzés fejlődését. Jól igazolja ezt a Partiumi térség esete is: hazánkban már 1956 óta zajlik felnőttképzési szakemberképzés felsőoktatási keretek között (Juhász 2001b), és ez a bolognai rendszerben professzionizálódott is andragógia BA és MA képzésekben, míg Romániában és Ukrajnában jelenleg sincs ilyen képzés. Romániában már voltak rá törekvések, kihelyezett tagozatként el is indult Kolozsváron két évfolyam a Pécsi Tudományegyetemmel közösen, azonban további folytatás nem lett, és jelenleg is várta magára.

- **A Partiumi térség felnőttképzési rendszere nem tekinthető egységes rendszernek**, abban a felnőttképzési joggyakorlat, finanszírozás és a gyakorlati kezdeményezések is nagy

mértékben eltérők. A térség felnőttképzési rendszerében a három szomszédos ország három különböző fejlettségű felnőttképzési szinttel jellemezhető. A felnőttképzés rendszere tehát az országok makropolitikájának, különösen oktatáspolitikájának a részeként eltérően fejlődik. Ennek ellenére nem mondhatjuk, hogy teljesen külön fejlődési utakra beszélhetünk.

- Egyik részről megfigyelhető egyfajta **lépcsőzetes fejlődési tendencia**, amely az országok fejlettségével párhuzamosan kimutatható. A magyar felnőttképzés már viszonylag jól kifejlődött az elmúlt 20 évben (de jelentős történelmi előzményekre támaszkodva v.ö. Juhász 2008b). Ez a fejlődés viszonylag dinamikusan, az európai trendeknek is megfelelően napjainkban egyre inkább a mennyiségi fejlődésről a minőségi fejlődésre és a minőségbiztosításra helyezi a hangsúlyt (v.ö. Takács-Miklósi 2010), a nagyobb hiányosságok még az áttekinthető és esélykiegyenlítő finanszírozási modell kialakításában láthatók. A romániai felnőttképzés rendszere néhány lépcsőfokkal lejjebb áll, már részszabályozások és jó gyakorlatok megjelentek a felnőttképzés területén, számos hazai és uniós forrásból finanszírozott projektet bonyolítanak le a humán erőforrásra történő beruházás kapcsán, azonban az egységes szabályozás és a jól körvonalazható intézményrendszer kialakítása még az elkövetkező 10-15 év feladata lesz, hogy legalább a magyar szintet elérje. Az ukrainai felnőttképzés a romániai helyzethez képest is néhány lépcsőfokkal lejjebb áll, szinte az utóbbi 5-6 évben érzékelhetők az uniós és hazai értelmezésben konkretizált felnőttképzés irányába mutató első konkrét törekvések, és ezek is csak egy-egy intézmény gyakorlatában felmutathatók. A hazánkhoz hasonlóan jól körvonalazott jogszabályi rendszer és intézményi háttér kialakítása akár további 20-25 év múlva realizálódhat. (Megjegyezzük, hogy ezek a tendenciózus évszámok a jelenlegi fejlődési ütem alapján prognosztizálhatók, amennyiben az uniós támogatások, vagy más beavatkozás hat a térségekre, akkor gyorsabb fejlődési ütem is elképzelhető.)
- Másik részről értelmezésünk szerint az egykor közös történelmi múlt hatásaként mind a mai napig érvényesül a számos vonatkozásban **közös kulturális és társadalmi tőke** ereje a térségben. Kialakultak olyan kapcsolatrendszerek, viszonyok, ismertség a térség szakemberei, lakosai, akár politikusai között, amelyek révén az egymáson segítség, a jó gyakorlatok átadása és átvétele, a közös tudás kialakítása, a közös párbeszéd és a határokon átnyúló közösségépítés folyamatos a térségben. Ennek a további erősítéseként a közös határok, az egymáshoz közelség segítheti a térség felnőttképzésének regionális fejlődését, amely kihat a térség minden más tevékenységének, így például oktatásának, kultúrájának és gazdaságának fejlődésére is.
- Mindezeket figyelembe véve a Partiumi térség felnőttképzési rendszerének további fejlődésében ezen tendenciák ismerete és a közös kulturális és társadalmi tőke együttes fejlesztése jelentős katalizátor lehet, amely akár a térség fejlesztésének is hatékony aktorává válhat úgy, mint ahogy azt az európai gyakorlat mutatja, és ahogy ez már a magyarországi térfélen érzékelhető.

VI. A TERD kutatás eredményei Összefoglalás

A TERD-kutatás (Tertiary Education and Regional Development) eredményei kiinduló kérdéseink sorrendjében - a következők:

- A HF-intézmények (harmadfokú képzés és felsőoktatás) a vizsgált térségek gazdasági fölzárkózásához nem közvetlenül járulnak hozzá, hanem közvetett módon azzal, hogy megalapoznak egyfajta kreatív létet (értelmiségi létet). A HF intézményeknek ez a hatása nem, vagy csak nehezen választható el a közvetlen gazdasági hatásoktól (pl. szakképzés); azokkal összefonódik, egymást erősítik, együttesen érvényesülnek. (A kutatás alapján vitatjuk a leszűkítő értelmezést.).
- A vizsgált régiókban határokon átnyúló regionális felsőoktatási terek vannak kibontakozóban (pl. Debrecen Nagyvárad; Nyíregyháza Beregszász stb.). Ez a kibontakozás azonban az EU csatlakozással nem gyorsult, hanem éppenséggel lelassult (a nemzeti HF rendszerek megszilárdulása, illetve a schengeni határok miatt).
- A HF intézmények határozottan hozzájárulnak egyfajta regionális identitás kialakulásához; különösen ott, ahol többféle identitástudat erősíti egymást (pl. egyházi és nemzetiségi, nyelvi és kommunikációs, családi és foglalkozási). A folyamat azonban hosszabb távon érzékelhető csak.
- A felnőttoktatás a lemaradó térségek HF kezdeményezéseit nem annyira kiegészíti mint kiindulásul föltételeztük , hanem inkább helyettesíti. Azonban mindenképpen a HF intézmények bázisára épül.

A munkacsoportok összehangolt munkája alapján az alábbi produktumok születtek:

- Az összehasonlító pedagógia (komparatív oktatáskutatás) terén esettanulmányok ill. az esettanulmányok összehasonlító elemzéseit születtek a közép-európai átmeneti régiókban és ezek HF intézményeiben.

- Az oktatásökológia (társadalomföldrajz) terén statisztikai adatbázis született a Partium ukrainai, romániai és magyarországi részeinek adataiból a HF iránti társadalmi igények expanziójának elemzéséhez.
- Az intézményi kutatások terén az új alapítású HF kezdeményezések feltárására kerül sor hallgatói szemszögből (újszülött egyetemek), s ezekből olyan összehasonlító tanulmányok születtek, melyek az oktatási expanzió hétköznapjait mutatják be a különböző állami politikák keretei között.
- Az LLL kutatás terén megtörtént a régióban működő LLL képzések és szervezetek feltárása (a Partium felnőttoktatási atlasza), melynek alapján valószínűsíthető a negyedik fokozat megjelenése.

A kutatás részletező megállapításai a következők:

- 1) A vizsgált régiók új HF intézményei a rendszerváltozás bevezető szakaszának, a fordulathoz a szülöttei. Ahol ennek a szakasznak a lehetőségeit kihasználták, ott a régió HF-hálózata kibővült. Ahol ezt a pillanatot elszalasztották, ott a HF-hálózat stagnál vagy fokozatosan szűkül. A vizsgált régiók HF-intézményeinek életgörbéjét tanulmányozva szembetűnők a hasonlóságok. Ahol a civil társadalom eleven maradt, illetve be tudott illeszkedni a kialakuló új politikai viszonyok közé, ott éppen ez a megelevenedő helyi társadalom folytatta és kényszeríti ki a rendszerváltozás további lépéseit. A vizsgált régiók új HF-intézményeinek három (A, B, C) stratégiája formálódott ki a Bologna-folyamatban. **Az A-stratégia a beilleszkedés. A B-stratégia a kívülmaradás. A C-stratégia alternatív HF-rendszerek keresése és a hozzájuk illeszkedés.**
- 2) A Partiumról elmondható, hogy a természetes népmozgalmi mutatók vonatkozásában mindhárom országban, minden térség a fogyás állapotában van, és a magyar megyék kivételével vándorlási egyenlegük is negatív. Előregedő társadalmakról van szó, és az iskolázottsági mutatóik abszolút vonatkozásban gyengék, országon belüli helyzetük vonatkozásában perifériára utalóak.
- 3) A Partium HF-intézményeiben végzett hallgatói megkérdezések eredményei

mege erősítik azt a korábbi vizsgálataink alapján kibontakozó képet, hogy a térség felsőoktatási intézményei sajátosan hátrányos helyzetű hallgatótársadalommal rendelkeznek, akik nemcsak családjuk társadalmi státusa, szüleik munkaerő-piaci pozíciója, kulturális fogyasztása miatt küszködnek nehézségekkel, hanem az előbb említettekhez még egy sor települési és regionális hátrány adódik hozzá, amely erőteljesen módosítja ezekben a fiataloknak a saját pályájukkal kapcsolatos elképzeléseit. A hallgatói adatokat összehasonlítva a korábbi (2003, 2005) kutatások adataival bemutattuk a régió felsőoktatási intézményeiben tanuló hallgatótársadalom szociokulturális összetételének, intézményválasztási motivációinak utóbbi évtizedben bekövetkezett átalakulását. Emellett a hazai viszonylatban úttörőnek számító kísérletet tettünk arra, hogy megragadjuk, hogy az országos hallgatótársadalomhoz képest több szempontból hátrányosabb helyzetű hallgatók tanulmányi pályafutásának, s ezzel végső soron az eredményes munkaerő-piaci bekapcsolódásának sikeréhez és ezáltal a régió társadalmi-gazdasági átalakulásához milyen módon képesek hozzájárulni a felsőoktatási intézmények. Eredményeink felsőoktatás-politikai és felsőoktatás-pedagógiai konzekvenciái mindenképpen továbbgondolásra érdemesek.

- 4) A Partiumi térség felnőttképzési rendszere nem tekinthető egységes rendszernek, abban a felnőttképzési joggyakorlat, finanszírozás és a gyakorlati kezdeményezések is nagy mértékben eltérők. A felnőttképzés rendszere az országok makropolitikájának, különösen oktatáspolitikájának a részeként eltérően fejlődik. Megfigyelhető egyfajta lépcsőzetes fejlődési tendencia az országok felnőttképzési rendszerének fejlettségében. A magyar felnőttképzés már viszonylag jól kifejlődött az elmúlt 20 évben. A romániai felnőttképzés rendszere néhány lépcsőfokkal lejjebb áll, az egységes szabályozás és a jól körvonalazható intézményrendszer kialakítása még az elkövetkező 10-15 év feladata lesz. Az ukrán felnőttképzés a romániai helyzethez képest is néhány lépcsőfokkal lejjebb áll, itt akár további 20-25 év realizálódhat. Ugyanez ennek ellenére nem mondhatjuk, hogy teljesen külön fejlődési utakról beszélhetünk a három ország esetében. Az egykor közös történelmi múlt hatásaként mind a mai napig érvényesül a számos vonatkozásban közös kulturális és társadalmi tőke ereje a térségben.

VII. Közzététel

A kutatási eredmények közzétételére két saját konferenciánk és három saját kötetünk mellett tizenhárom más fórumon került sor.

Legfontosabb közzétételek:

1. Kötetek

Juhász Erika (szerk.) 2010: Harmadfokú képzés, felnőttképzés és regionalizmus. (Régió és Oktatás V.) Debrecen, CHERD

Kozma Tamás Ceglédi Tímea (szerk.) 2010: Régió és oktatás: A Partium esete. (Régió és Oktatás VII.) Debrecen, CHERD

Kozma Tamás Pataki Gyöngyvér (szerk.): Kisebbségi felsőoktatás a Bologna-folyamatban. (Régió és Oktatás VIII.) Debrecen, CHERD (megjelenés alatt)

2. Konferenciák

A harmadfokú képzés szerepe a regionális átalakulásban (TERD kutatás munkaközi konferenciája, 2008, Debrecen)

A harmadfokú képzés szerepe a regionális átalakulásban (TERD kutatás záró konferenciája 2010, Debrecen)

3. Honlap

A kutatás saját honlapja: <http://terd.unideb.hu/>

VIII. Melléklet

A kutatás megvalósítása

	1. félév: 2007.07.01- 2007.12.31.	2. félév: 2008.01.01.- 2008.06.30.	3. félév: 2008.07.01.- 2008.12.31.
Prof. Dr. Kozma Tamás Komparatív csoport	A tervezett feltáró és elemző munka korábbi elemzéseink folytatásaként történik, ezért az eddigi eredmények rendszerezése, az esetelemzések előkészítése, a vizsgálati terep kiválasztása és a kutatócsoport tagjainak módszertani felkészítése, történik ebben a félévben.	Az ISCED 4,5 szintű fejlesztések gazdasági hatásának feltárása az Európai Unióhoz korábban csatlakozó térségben, majd ennek alapján a korábban kidolgozott standardizált eszköztárra támaszkodó esettanulmányok elkészítése.	Az ISCED 4,5 szintű fejlesztések gazdasági hatásának feltárása az Európai Unióhoz az utóbbi hullámban csatlakozó térségben, majd ennek alapján esettanulmányok elkészítése.
Dr. Teperics Károly Területi statisztikai csoport	Az ISCED 4,5 szintű képzésben tanulók vizsgálatához szükséges statisztikai adatgyűjtés kereteinek kidolgozását végzi. Kialakítja a szükséges és a határmenti sávban a mindhárom ország területén elérhető változókkal kapcsolatos	A 18-30 éves korcsoportra, valamint a társadalmi, gazdasági fejlettségi mutatókra vonatkozó statisztikai alapadatok (iskolázottsági, települési, foglalkoztatási) összegyűjtését és elemzését végzi az egységesített kódok alapján Sz-Sz-B és	A 18-30 éves korcsoportra, valamint a társadalmi, gazdasági fejlettségi mutatókra vonatkozó statisztikai alapadatok (iskolázottsági, települési, foglalkoztatási) összegyűjtésén és elemzésén dolgozik a romániai Bihar, Szatmár, Szilágy és

	koncepciót, megteremti a digitális térképek készítésének technikai hátterét.	H-B megyében.	Máramaros megyékben. (Ez a feladat kissé áttolódott a következő félévbe, adatbeszerzési nehézségek miatt.)
Dr. habil Puztai Gabriella Intézményi kutatások csoport	Adatbázisok kialakítása és fejlesztése a vizsgálati terület ISCED 4-5 képzést folytató intézményeiben zajló fejlesztések hatásáról. Az adatbázis a korábbi terepkutatások alapján készített adatbázis longitudinális fejlesztése és a lokális, illetve regionális társadalmi gazdasági környezet változásainak tanulmányozása során alakítható ki.	A vizsgálati terület újabb indíttatású ISCED 4,5 szintű képzést folytató intézményeiben és azok lokális és regionális környezetében készít esettanulmányokat.	Az ISCED 5 szintű képzésből kilépő BA/BSC hallgatók survey vizsgálata a teljes vizsgálati terület intézményeiben.
Dr. Juhász Erika LLL szervezeti csoport	A régió LLL szervezetének tanulmányozására készül fel, az intézményvezetői és felhasználói interjúterv és kérdőív kidolgozásával.	A vizsgálati terület LLL szervezetének összeírását végzi.	Az LLL szervezetének vizsgálata Sz-Sz-B és H-B megyében.

	4. félév:	5. félév:	6. félév:
	2009.01.01. 2009.06.30.	2009. 07.01. 2009. 12. 31.	2010. 01. 1. 2010. 06.30.
Prof. Dr. Kozma	A komparatív csoport feladata az ISCED 4, 5 szintű	A komparatív csoport feladata az ISCED 4, 5 szintű	A komparatív csoport feladata összegző tanulmány

Tamás Komparatív csoport	fejlesztések politikai hatásának feltárása az Európai Unióhoz korábban csatlakozó térségben, majd ennek alapján esettanulmányok készítése.	fejlesztések politikai hatásának feltárása az Európai Unióhoz az utóbbi hullámban csatlakozó térségben, majd ennek alapján esettanulmányok készítése.	készítése az ISCED 4,5 szintű fejlesztések regionális hatásairól.
Dr. Teperics Károly Területi statisztikai csoport	A 18-30 éves korcsoportra, valamint a társadalmi, gazdasági fejlettségi mutatókra vonatkozó statisztikai alapadatok (iskolázottsági, települési, foglalkoztatási) összegyűjtésén és elemzésén dolgozik Kárpátalja határmenti, kompakt magyar lakosságú járásában.	A területi statisztikai csoport a három részterület adatai alapján összesített tematikus elemzéseket készít, s ezek digitalizált kartográfiai megjelenítésén dolgozik.	A területi statisztikai csoport a vizsgálati terület iskolázottsági adatai és a társadalmi, gazdasági fejlettségi mutatói alapján készült adatbázis kartográfiai megjelenítését végzi el.
Dr. habil Pusztai Gabriella Intézményi kutatások csoport	A vizsgálati terület ISCED 5 szintű képzést folytató intézményeiből kilépő BA/BSc hallgatók körében készült survey adatbázisának elemzése, résztanulmányok készítése.	Az intézményi kutatások csoport a vizsgálati terület ISCED 5 szintű képzést folytató intézményekből kilépő BA/BSc hallgatók kérdőíves vizsgálatából született adatbázisokat összegzi, elemzi és annak eredményeiből résztanulmányokat készít.	Az intézményi kutatások csoport a vizsgálati terület ISCED 5 szintű képzést folytató intézményekbe MA/MSc képzésbe belépő hallgatók kérdőíves vizsgálatát és elemzését is lefolytatja, majd a két adatfelvételtől született teljes adatbázis eredményeiből összefoglaló tanulmányokat készít.
Dr. Juhász Erika LLL szervezeti csoport	Az LLL szervezeti csoport az LLL szervezetének vizsgálatát végzi Bihar, Szatmár, Szilágy és	Az LLL szervezeti csoport az LLL szervezetének vizsgálatát végzi Kárpátalja határmenti,	Az LLL szervezeti csoport munkája a teljes vizsgálati terület szervezetéről készített adatbázis elemzése.

	Máramaros megyékben.	magyarlakta járásaiban.	
--	-------------------------	----------------------------	--

Debrecen, 2010. 07. 29.

[1] A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola esetében negyedéves hallgatókat kérdeztünk meg, de ők nem a Bologna-rendszer szerinti MA/MSc képzésben, hanem az Ukrajnában annak nagyjából megfelelő specialista képzésben vettek részt.

TERD 2009